

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

વક્ક જોડ આંધ્ર પ્રદેશ તેના સચિવ દ્વારા પ્રસ્તુત

– વિરુદ્ધ – બિરાડા વોલુ રમના રેડ્ડી

૧૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૯

[ન્યાયાધીશો-એસ. બી. મજમુદાર અને યુ. સી. બેનર્જી]

મુસ્લિમ કાયદો-વક્ક-જાહેર વક્ક (મર્યાદાનું વિસ્તરણ) કાયદો,

૧૯૫૯-કલમ ૨; ૩-સ્થાપર મિલકતના કબજાની વસૂલાત માટે મર્યાદાના સમયગાળાના વિસ્તરણ માટેની જોગવાઈ-લાગુ કરવા માટે, મર્યાદાનો વિસ્તૃત સમયગાળો ઉપલબ્ધ છે જ્યાં દાવાની મિલકત જાહેર વક્કની છે-અપીલકર્તા દ્વારા માંગવામાં આવેલી જમીનનો કબજો મસ્જિદમાં પૈસ ઇમામ તરીકે સેવાઓ કરવા માટે પૈસ ઇમામને આપવામાં આવેલી જમીનને જાહેર માફી તરીકે ગણી શકાય નહીં, જે અપીલ/એન્ટી-વક્ક એક્ટ, ૧૯૫૪-કલમ ૩ (I) માટે ઉપલબ્ધ નથી.

મર્યાદા:લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩-આર્ટિકલ ૯૬-લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૦૮-આર્ટિકલ ૧૩૪૮, આર્ટિકલ ૯૬ સાથે થોડો ફેરફાર સાથે, જ્યાં દાવો અગાઉના મેનેજર દ્વારા અલગ કરાયેલી મિલકતનો કબજો મેળવવાની વસૂલાત સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં લાગુ પડે છે-હાલના કેસમાં પૈસ ઇમામ દ્વારા અલગ થવાને અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલ મસ્જિદ-દાવાના અગાઉના મેનેજર દ્વારા અલગ થવાને મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત કહી શકાય નહીં.

વક્ક અધિનિયમ, ૧૯૫૪-કલમ ૬૬જી-હેઠળની મર્યાદાનો સમયગાળો,

અપીલકર્તાને મર્યાદાનો સમયગાળો વધારવા માટે ઉપલબ્ધ નથી કારણ કે હાલનો દાવો તેના કાયદા પહેલા દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.

પૈશ ઇમામને મસ્જિદમાં પ્રાર્થના કરવા માટે જમીનનો એક ચોક્કસ ટુકડો આપવામાં આવ્યો હતો.આ જમીન મસ્જિદના પૈશ ઇમામ દ્વારા તા. ૨૨-૪-૧૯૫૨ ને વેચવામાં આવી હતી, જેમણે બદલામાં જમીન મોન ૪-૭-૧૯૬૨ ને વેચી દીધી હતી.એમ એ જમીન તેના પુત્ર જોન ૨૯-૩-૧૯૬૬ ને વેચી દીધી જેણે પછી આ જમીન વર્તમાન પ્રતિવાદી/પ્રતિવાદીને રૂ. ૧૫, ૦૦૦/- ૨૦-૦૮-૧૯૭૧ પર.

અપીલકર્તા-બોર્ડે જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષ ૧૭-૦૧-૧૯૭૩ પર ઉપરોક્ત જમીનના કબજા માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો જેને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.જોકે, અપીલમાં હાઈકોર્ટે આ દાવો ફગાવી દીધો હતો.તેથી, વર્તમાન અપીલ.

અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતનો એવો મત ભૂલભરેલો હતો કે દાવો મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો.આ દલીલના સમર્થનમાં, જાહેર વક્ફ (મર્યાદાનું વિસ્તરણ) અધિનિયમ, ૧૯૫૮ની કલમ ૩, મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની કલમ ૮૬ અને વક્ફ અધિનિયમ, ૧૯૫૪ની કલમ ૬૬જી પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી.

અપીલને નકારી કાઢીને કોર્ટે કહ્યું:

૧.૧.જાહેર વક્ફ (મર્યાદાનું વિસ્તરણ) અધિનિયમ, ૧૯૫૮ની કલમ ૩ સાથે વાંચી શકાય તેવી કલમ ૨માં જોવા મળતી જાહેર વક્ફની વ્યાખ્યાની સ્પષ્ટ ભાષા પર, નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય બની જાય છે કે અપીલકર્તાને પ્રશ્નમાં અલગતાને પડકારવા માટે સમયનો વિસ્તાર ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં.એક્સ્ટેન્શન એક્ટની કલમ ૩ પર માત્ર એક નજર નાખવાથી જાણવા મળે છે કે જો પ્રતિવાદી પાસેથી માંગવામાં આવેલી જમીનનો કબજો જાહેર વક્ફનો હોવાનું

જાણાય તો તે કોઈ પણ રીતે મદદરૂપ થશે.તે સ્પષ્ટ છે કે જો વક્ષ અધિનિયમ, ૧૯૫૪ મુજબ વક્ષ એક્સ્ટેન્શન એક્ટ મુજબ "જાહેર વક્ષ" ની વ્યાખ્યાની મર્યાદામાં ન હોય તો પણ દાવો મિલકત જેમાં સેવા અનુદાનને જાહેર વક્ષ ગણવામાં આવતું નથી.(૬૩૪-C; ૬૩૫-C, D; ૬૩૫-B-C)

૧.૨.મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની કલમ ૯૬ હેઠળ ૧૨ વર્ષનો સમયગાળો એન્ડોવમેન્ટમાં સમાવિષ્ટ જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતના કબજા માટે દાવો દાખલ કરવા માટે ઉપલબ્ધ હોઈ શકે છે, જેમાં મૃત્યુની તારીખ, રાજીનામું અથવા હસ્તાંતરણકર્તાને દૂર કરવાની તારીખ અથવા એન્ડોવમેન્ટના મેનેજર તરીકે વાદીની નિમણૂકની તારીખ, જે પછીથી પ્રદાન કરવામાં આવે તે પછી વાદી અગાઉના મેનેજર દ્વારા મૂલ્યવાન વિચારણા માટે અલગતાને પડકાર આપે છે.

જ્યારે આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યમાં ૦૪-૦૩-૧૯૬૧ પર બોર્ડ અસ્તિત્વમાં આવ્યું ત્યારે વર્તમાન અપીલ બોર્ડની રચના કરવામાં આવી હતી.જો એમ હોય તો પણ, અને તે તારીખથી ૧૨ વર્ષનો સમયગાળો ગણવામાં આવે છે, દાવાની પ્રકૃતિ એવી હોવી જોઈએ કે તેમાં વાદીએ અગાઉના મેનેજર દ્વારા અલગ કરાયેલ પ્રોપરાઈટર કબજો પાછો મેળવવાનો પ્રયાસ કરવો જ જોઈએ.૧૯૫૨માં પૈશ ઈમામ દ્વારા અલગ થવાને મસ્જિદના અગાઉના મેનેજર દ્વારા મૂલ્યવાન વિચારણા માટે અલગ થવાને ન કહી શકાય.

તેથી, ન તો મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૯૬ કે ન તો અગાઉના મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૦૮ ની કલમ ૧૩૪ બી, જે કલમ ૯૬ સાથે થોડો ફેરફાર સાથે સમાન સામગ્રી છે, અપીલકર્તાને કોઈ મદદ કરી શકશે નહીં.આ બંને લેખોની જરૂરિયાત એ છે કે વિવાદિત અલગતાને અગાઉના મેનેજર દ્વારા અસર કરવી આવશ્યક છે.અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દાવાને મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ગણવામાં આવે છે

૧.૩.વક્ક અધિનિયમ, ૧૯૫૪ની કલમ ૬૬૭ હેઠળ વક્કની મિલકતોની વસૂલાત માટેની ૩૦ વર્ષની મર્યાદા સંબંધિત જોગવાઈ અપીલકર્તાને મર્યાદાનો સમયગાળો વધારવા માટે ઉપલબ્ધ નથી કારણ કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ ૧૯૮૪માં જ લાગુ કરવામાં આવી હતી જ્યારે હાલનો દાવો ૧૯૭૩માં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.(૬૩૭-બી-ડી]

૨. "પબ્લિક વક્ક" શબ્દને પબ્લિક વક્ક (એક્સ્ટેન્શન ઓફ લિમિટેશન) એક્ટ, ૧૯૫૯ની કલમ ૨માં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ થાય છે મુસ્લિમ કાયદા દ્વારા પવિત્ર, ધાર્મિક અથવા સખાવતી પ્રકૃતિના જાહેર હેતુ તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત કોઈપણ હેતુ માટે કોઈ પણ સ્થાવર મિલકતને ઈસ્લામનો સ્વીકાર કરતી વ્યક્તિ દ્વારા કાયમી સમર્પણ.તે વિવાદિત ન હોઈ શકે કે ૧૯૫૨ માં પૈશ ઈમામ દ્વારા વેચવામાં આવેલી જમીન એ સર્વિસ ઈમામની જમીન હતી જે તેમને મસ્જિદમાં પૈશ ઈમામ તરીકે સેવાઓ આપવા માટે આપવામાં આવી હતી.તે સીધા મસ્જિદને સમર્પિત નહોતું.તેથી, જાહેર વક્કની વ્યાખ્યા મુજબ દાવાની જમીનને સેવા અનુદાન હોવાને કારણે તેને જાહેર વક્ક ગણી શકાય નહીં.(૬૩૪-સી, ડી, ઈ]

=====

દીવાની અપીલીય ન્યાયધીકારક્ષેત્ર સિવિલ અપીલ નંબર ૩૫૬૮/૧૯૮૯.

૧૧/૦૩/૧૯૮૮ તારીખના ચુકાદા અને હુકમમાંથી

અપીલ નંબર ૬૨/૧૯૭૯ માં આંધ્ર પ્રદેશ હાઈકોર્ટની.

અનીસ અહમદ ખાન-અપીલકર્તા માટે.

આર. વેણુગોપાલ રેડ્ડી, બી. કાંતા રાવ અને સુશ્રી સુધા ગુપ્તા

– પ્રતિવાદી માટે.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

ન્યાયાધીશ એસ. બી. મજમુદાર.

વક્ક બોર્ડ આંધ્રપ્રદેશ, અમારી સમક્ષ અપીલકર્તાએ આંધ્ર પ્રદેશ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીની અપીલને મંજૂરી આપતા અને દાવાની મિલકત પર કબજો કરવા માટે અપીલકર્તા-વક્ક બોર્ડના દાવાને ફગાવી દેવાના નિર્ણયને પડકાર્યો છે.

આ દાવાની મિલકતમાં આંધ્રપ્રદેશના નેલ્લોર જિલ્લાના નેલ્લોર નગરમાં આવેલી સાડા ૪૮ ટકા જમીનનો સમાવેશ થાય છે.વાદી તરીકે અપીલકર્તા-બોર્ડ નેલ્લોરના વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશની અદાલતમાં ૧૭.૧.૧૯૭૩ પર દાવો દાખલ કર્યો હતો.

અપીલકર્તાનો કેસ ટૂંકમાં એવો હતો કે દાવાની મિલકત વક્ક છે અને તે નેલ્લોર શહેરના મોટા બજારમાં સ્થિત બદરૂદ્દીન અલી ખાન મસ્જિદની અબ્બાસ એલ ખાન મસ્જિદ અથવા મુસ્તફા અલી ખાન મસ્જિદ તરીકે ઓળખાતી મસ્જિદમાં પ્રાર્થના કરવા માટે તત્કાલીન પૈશ ઇમામને આપવામાં આવેલી ઇમામ જમીન છે.આ જમીન મસ્જિદના તત્કાલીન પૈશ ઇમામ, એક ગૌસ સાહેબ દ્વારા ૨૪.૪.૧૯૫૨ પર એક નૂર મોહમ્મદને વેચવામાં આવી હતી.દેખીતી રીતે, નૂર મોહમ્મદ તે તારીખથી આ જમીનનો કબજો મેળવ્યો હતો.ઉપરોક્ત નૂર મોહમ્મદે એ જ જમીન મેથ્યુ નામના વ્યક્તિને ૪,૭.૧૯૬૨ પર વેચી દીધી હતી.મેથ્યુએ તેના બદલામાં મિલકતને તેના પુત્ર જેકબને ૨૯.૩.૧૯૬૬ પર વેચી દીધી અને જેકબે પછી આ મિલકતને વર્તમાન પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીને ૨૦.૮.૧૯૭૧ પર Rs.૧૫,૦૦૦ના વળતર માટે વેચી

દીધી.અપીલકર્તા બોર્ડે ઉપરોક્ત દાવો દાખલ કરીને ઉપરોક્ત અલગતાને પડકાર્યો હતો.

અન્યમાં, પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા બચાવમાંથી એક એ હતું કે દાવો મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો.જાણીતા ટ્રાયલ જજે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે દાવાની જમીન મસ્જિદના પૈશ ઇમામ ગૌસ સાહેબ દ્વારા અલગ કરાયેલી ઇમામની જમીન હતી.તેને એવી વ્યક્તિ તરીકે ગણી શકાય જેણે વક્ફની સંપત્તિનો ગેરકાયદેસર રીતે નિકાલ કર્યો હતો.વાદી બોર્ડ દ્વારા તેના તાજેતરના ઉત્તરાધિકારીના હાથમાંથી વ્યાજના આધારે કબજો મેળવવા માટે દાખલ કરાયેલો દાવો મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની કલમ ૯૬ તેમજ જાહેર વક્ફ (મર્યાદાઓનું વિસ્તરણ) અધિનિયમ, ૧૯૫૮ની કલમ ૩ (ત્યારબાદ તેને 'વિસ્તરણ અધિનિયમ' તરીકે ઓળખવામાં આવશે) ના પ્રકાશમાં સમયની અંદર હોવાનું કહી શકાય.પરિણામે, પ્રતિવાદીનો એકમાત્ર બચાવ કે દાવો મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો અને પ્રતિવાદી પ્રતિકૂળ કબજામાં હતો તે નકારવામાં આવ્યો હતો અને પ્રતિવાદી સામે કબજો માટેનો હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.પ્રતિવાદીએ આ બાબતને અપીલમાં રજૂ કરી હતી.ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ખંડપીઠે તેના વિવાદિત ચુકાદા દ્વારા એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે દાવો મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો અને પરિણામે, અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને દાવો રદ કરવામાં આવ્યો હતો.ભારતના બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા મેળવવા અંગેની હાલની અપીલમાં

અપીલકર્તા-બોર્ડ આ રીતે અમારી સમક્ષ છે.

આ અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વતાપૂર્ણ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે એવો મત લેવામાં ભૂલ કરી હતી કે દાવો મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો.તેમની દલીલના સમર્થનમાં, તેમણે પ્રથમ વખત વિસ્તરણ અધિનિયમ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું. ઉપરોક્ત કાયદાની કલમ ૩ નીચે મુજબ વાંચે છે:-

"૩.જાહેર વક્ફનો ભાગ બનતી સ્થાવર મિલકતનો કબજો વસૂલવા માટેના દાવાઓ માટે અમુક કિસ્સાઓમાં મર્યાદાનો સમયગાળો લંબાવવો-જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ ભારતીય મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની પ્રથમ અનુસૂચિની અનુચ્છેદ ૧૪૨ અથવા અનુચ્છેદ ૧૪૪માં ઉલ્લેખિત વર્ણનનો દાવો કરવા માટે હકદાર હોય, તો જાહેર વક્ફનો ભાગ બનતી કોઈપણ સ્થાવર મિલકતનો કબજો અથવા તેમાંના કોઈપણ હિતનો કબજો ૧૪મી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭ પછી અને ૭મી મે, ૧૯૫૪ પહેલાં અથવા, કેસ હોય તે રીતે, કોઈપણ સમયે છીનવી લેવામાં આવ્યો હોય અથવા કબજો બંધ કરી દેવામાં આવ્યો હોય. આવા દાવામાં પ્રતિવાદીનો કબજો ઉપરોક્ત સમયગાળા દરમિયાન કોઈપણ સમયે આવી વ્યક્તિ માટે પ્રતિકૂળ બની ગયો છે, તો પછી ઉપરોક્ત અધિનિયમમાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, આવા દાવાના સંદર્ભમાં મર્યાદાનો સમયગાળો ૩૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૦ સુધી લંબાવશે.

આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યમાં તેની અરજીમાં, રાજ્ય સુધારા દ્વારા, સમયાંતરે સમયગાળો લંબાવવામાં આવ્યો હતો અને ૧૯૮૦ના A. P.Act ૧૦, S. ૨ દ્વારા ઉપરોક્ત

સમયગાળો ૩૧.૧૨.૧૯૭૯ થી ૩૧.૧૨.૧૯૮૧ સુધી લંબાવવામાં આવ્યો હતો.તે પક્ષો વચ્ચે વિવાદમાં નથી કે સંબંધિત સમયે જ્યારે દાવો ૧૯૭૩ માં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે ઉપરોક્ત સમયગાળો ૩૧.૧૨.૧૯૭૨ સુધી લંબાવવામાં આવ્યો હતો.

એક્સ્ટેન્શન એક્ટની કલમ ૩ પર માત્ર નજર નાખવાથી જાણવા મળે છે કે જો પ્રતિવાદી પાસેથી માંગવામાં આવેલી જમીનનો કબજો જાહેર વક્ફનો હોવાનું જાણવા મળે તો તે કોઈ પણ રીતે મદદરૂપ થશે.આ અધિનિયમની કલમ ૨માં 'જાહેર વક્ફ' "શબ્દની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે, જેનો અર્થ મુસ્લિમ કાયદા દ્વારા પવિત્ર, ધાર્મિક અથવા સખાવતી પ્રકૃતિના જાહેર હેતુ તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત કોઈપણ હેતુ માટે કોઈપણ સ્થાવર મિલકતના ઈસ્લામનો સ્વીકાર કરતી વ્યક્તિ દ્વારા કાયમી સમર્પણ થાય છે.તે વિવાદિત ન હોઈ શકે કે પૈશ ઈમામ, ગૌસ સાહેબ દ્વારા ૧૯૫૨ માં વેચવામાં આવેલી જમીન એક સેવા ઈમામ જમીન હતી જે તેમને મસ્જિદમાં પૈશ ઈમામ તરીકે સેવાઓ આપવા માટે આપવામાં આવી હતી.તે સીધા મસ્જિદને સમર્પિત નહોતું.તેથી, જાહેર વક્ફની વ્યાખ્યા મુજબ દાવાની જમીનને સેવા અનુદાન હોવાને કારણે તેને જાહેર વક્ફ ગણી શકાય નહીં.આ સંબંધમાં વક્ફ અધિનિયમ, ૧૯૫૪માં 'વક્ફ' ની વ્યાખ્યાનો ઉલ્લેખ કરવો નફાકારક છે.ઉપરોક્ત કાયદાની કલમ ૩ (૧) મુજબ, 'વક્ફ' ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ છે.

"૩(૧)."વક્ફ એટલે મુસ્લિમ કાયદા દ્વારા પવિત્ર, ધાર્મિક અથવા સખાવતી તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત કોઈપણ હેતુ માટે ઈસ્લામનો દાવો કરતી વ્યક્તિ અથવા

કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા કોઈપણ જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતને કાયમી સમર્પણ અને તેમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે:

- (i) વપરાશકર્તા દ્વારા વક્ફ, પરંતુ આવા વક્ફ, આવા સેસરના સમયગાળાને ધ્યાનમાં લીધા વિના, વપરાશકર્તા બંધ થઈ ગયા હોવાના કારણે વક્ફ બનવાનું બંધ નહીં કરે;
- ((૨) મુસ્લિમ કાયદા દ્વારા પવિત્ર, ધાર્મિક અથવા સખાવતી તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત કોઈપણ હેતુ માટે અનુદાન (મશ્રુત-ઉલ-ખિદમત, મુઆફીઓ, ખૈરાતી, કાઝી સેવાઓ, મદન્નાશ સહિત); અને
- ((૩) એક વક્ફ-અલ-ઔલાદ;

ઉપરોક્ત વ્યાખ્યા દર્શાવે છે કે ઓછામાં ઓછું ૧૯૬૪થી જ્યારે તેની કલમ ૩ (૧) માં પેટા-કલમ (ii) ને વ્યાખ્યામાં ઉમેરવામાં આવી હતી, ત્યારે મશ્રુત-ઉલ-ખિદમત સહિત અનુદાનને પણ વક્ફના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવતું હતું. ૧૯૫૪ના કાયદાની વક્ફની વ્યાખ્યાને એક્સ્ટેન્શન એક્ટ હેઠળ જાહેર વક્ફની વ્યાખ્યા સાથે વાંચી શકાય કે કેમ તે પ્રશ્ન ઉપરાંત, ૧૯૫૨માં જ્યારે પૈશ ઈમામ દ્વારા પ્રથમ અલગતા થઈ ત્યારે પણ આ વ્યાખ્યા ઉપરોક્ત વ્યવહારને આવરી લેવા માટે ઉપલબ્ધ નહોતી. પરંતુ દાવાની તારીખે, વક્ફ અધિનિયમ, ૧૯૫૪ મુજબ વક્ફની વ્યાખ્યા સેવામાં દબાવવા માટે ઉપલબ્ધ હતી તેના આધારે પણ આગળ વધતા, તેણે માત્ર મશ્રુત-ઉલ-ખિદમત એટલે કે સેવા આપવા માટેની અનુદાનને વક્ફ ગણાવી હતી.

વિસ્તરણ અધિનિયમમાં જરૂરી હતું કે મિલકત જાહેર વક્ફની હોવી જોઈએ અને તેની કલમ ૩ પહેલાં મર્યાદાનો સમયગાળો વધારવા માટે સેવામાં દબાવવામાં આવી શકે તે પહેલાં માત્ર વક્ફની નહીં.પરિણામે, વિસ્તરણ અધિનિયમની કલમ ૩ સાથે વાંચી શકાય તેવી કલમ ૨માં જોવા મળતી જાહેર વક્ફની વ્યાખ્યાની સ્પષ્ટ ભાષા પર, નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય બની જાય છે કે અપીલકર્તાને પ્રશ્નમાં અલગતાને પડકારવા માટે સમય લંબાવવો ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં.

તે સ્પષ્ટ છે કે જો વક્ફ અધિનિયમ, ૧૯૫૪ મુજબ કોઈ વક્ફ એક્સ્ટેન્શન એક્ટ મુજબ 'જાહેર વક્ફ' ની વ્યાખ્યાની વ્યાપક મર્યાદામાં ન હોય તો પણ દાવો મિલકત જેમાં સેવા અનુદાનને જાહેર વક્ફ ગણવામાં આવતું નથી.અમારા ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં રાખીને અમારા માટે અન્ય પ્રશ્નની તપાસ કરવાની જરૂર નથી કે શું વિસ્તરણ અધિનિયમ અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલને પોંગલની રજાઓના કારણે મર્યાદામાં દાખલ કરવામાં આવેલા દાવાને ધ્યાનમાં લેવા માટે કોઈ મદદ કરી શક્યો હોત, જે દરમિયાન આંધ્રપ્રદેશમાં દીવાની અદાલતો બંધ હતી અને રજાઓ પછી અદાલતો ૧૭.૧.૧૯૭૩ પર ફરી ખોલવામાં આવી હતી.પોંગલની રજાઓ પછી જે તારીખે અદાલતો ફરી ખોલવામાં આવે છે તેના એક દિવસ અગાઉ કેસ દાખલ કરવા માટે રજિસ્ટ્રી ફરીથી ખોલવા અંગે આંધ્રપ્રદેશની દીવાની અદાલતોમાં કોઈ પ્રથા હતી કે કેમ તે અન્ય પ્રશ્નની તપાસ કરવી પણ અમારા માટે જરૂરી નથી.અમે આ પ્રશ્નને ખુલ્લો રાખીએ છીએ.

અપીલકર્તા માટે વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતનો બીજો મુદ્દો મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની કલમ ૯૬ છે.આ જોગવાઈ નીચે મુજબ છે.

પોશાકનું વર્ણન

૯૬. હિંદુ, મુસ્લિમ અથવા બૌદ્ધ ધાર્મિક અથવા સખાવતી દાનના વ્યવસ્થાપક દ્વારા દાનમાં સમાવિષ્ટ જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતની માલિકીની વસૂલાત માટે જે અગાઉના વ્યવસ્થાપક દ્વારા મૂત્યવાન વિચારણા માટે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે.

સમયગાળો કે જેમાંથી સમયગાળો ચાલવાનું શરૂ થાય છે:બાર વર્ષ

મૃત્યુની તારીખ, રાજીનામું અથવા હસ્તાંતરણકર્તાને દૂર કરવાની તારીખ અથવા એન્ડોવમેન્ટના મેનેજર તરીકે વાદીની નિમણૂકની તારીખ, જે પછીની હોય.

તે તરત જ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે મૃત્યુની તારીખ, રાજીનામું અથવા હસ્તાંતરણકર્તાને દૂર કરવાની તારીખ અથવા એન્ડોવમેન્ટના મેનેજર તરીકે વાદીની નિમણૂકની તારીખથી ૧૨ વર્ષનો સમયગાળો ઉપલબ્ધ હોઈ શકે છે, જે પછીથી આપવામાં આવે તે અગાઉના મેનેજર દ્વારા મૂત્યવાન વિચારણા માટે અલગતાને પડકાર આપે છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ સાચા હતા જ્યારે તેમણે દલીલ કરી હતી કે જ્યારે આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યમાં જ.૩.૧૯૬૧ પર બોર્ડ અસ્તિત્વમાં આવ્યું ત્યારે વર્તમાન અપીલકર્તા બોર્ડની રચના કરવામાં આવી હતી.જો તે આવું હોય અને તે તારીખથી ૧૨ વર્ષનો સમયગાળો ગણવામાં આવે તો પણ દાવાનું સ્વરૂપ એવું હોવું જોઈએ કે તેમાં વાદીએ

મુતવક્ત્રી અથવા સજ્જદા નાશિન જેવા અગાઉના મેનેજર દ્વારા વિમુખ કરાયેલી મિલકતનો કબજો પાછો મેળવવાનો પ્રયાસ કરવો જ જોઈએ.જ્યાં સુધી ગૌસ સાહેબની વાત છે, તેઓ ક્યારેય મસ્જિદના અગાઉના સંચાલક નહોતા.તેઓ માત્ર એક પૈશ ઇમામ હતા જેમને અગાઉના મેનેજર તરીકે ગણી શકાય નહીં.

તેથી ૧૯૫૨માં તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલ વિમુખતાને મસ્જિદના અગાઉના વ્યવસ્થાપક દ્વારા મૂલ્યવાન વિચારણા માટે વિમુખતા ન કહી શકાય.તેથી, મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૯૬ પણ અપીલકર્તાના વિદ્વાન સલાહકારને કોઈ મદદ કરી શકતી નથી.આ સંબંધમાં અગાઉના મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૦૮ની કલમ ૧૩૪-બીના પ્રતિવાદીના વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, જે નીચે મુજબ છે.

દાવાનું વર્ણન:

૧૩૪. બી-હિન્દુ, મુસ્લિમ અથવા બૌદ્ધ ધાર્મિક અથવા સખાવતી દાનના વ્યવસ્થાપક દ્વારા દાનમાં સમાવિષ્ટ સ્થાવર મિલકતનો કબજો વસૂલવા માટે જે અગાઉના વ્યવસ્થાપક દ્વારા મૂલ્યવાન વિચારણા માટે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે.

સમયગાળો કે જેમાંથી સમયગાળો ચાલવાનું શરૂ થાય છે:બાર વર્ષ

ટ્રાન્સફર કરનારનું મૃત્યુ, રાજીનામું અથવા તેને દૂર કરવું.

આ જોગવાઈ વર્તમાન અધિનિયમની કલમ ૯૬ સાથે થોડો ફેરફાર સાથે સમાન સંદર્ભમાં પણ છે, તફાવત એ છે કે મર્યાદા જૂના વ્યવસ્થાપકની જગ્યાએ નવા

વ્યવસ્થાપકની નિમણૂકની તારીખથી પણ શરૂ થઈ શકે છે પરંતુ તેમ છતાં આ બંને કલમોની જરૂરિયાત એ છે કે વિવાદિત અલગતાને અગાઉના વ્યવસ્થાપક દ્વારા લાગુ કરવી આવશ્યક છે. જેમ કે આપણે પહેલેથી જ ધાર્યું છે કે ગૌસ સાહેબ અગાઉના વ્યવસ્થાપક ન હતા અને તેઓ માત્ર એક પૈશ ઇમામ હતા, ન તો જૂના અધિનિયમની કલમ ૧૩૪-બી કે ન તો મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની કલમ ૯૬ અપીલકર્તાના વિદ્વાન સલાહકારને કોઈ મદદ કરી શકે છે.

આ બે જોગવાઈઓ હતી જેના પર ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવાને મર્યાદાના સમયગાળાની અંદર રાખવા માટે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી.

આ બંને જોગવાઈઓ હાઈકોર્ટ દ્વારા લાગુ પડતી ન હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો તે દ્રષ્ટિકોણ સારી રીતે ટકી રહ્યો છે કારણ કે આપણે પહેલેથી જ ચર્ચા કરી છે. અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દાવાને મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ગણવામાં આવે છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે વક્ફ અધિનિયમ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૬૬-જી તરફ અમારું ધ્યાન આકર્ષિત કરીને પરિસ્થિતિને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ નીચે મુજબ વાંચે છે.

"૬૬-G. વક્ફની મિલકતોની વસૂલાત માટેની મર્યાદાનો સમયગાળો ત્રીસ વર્ષનો હોવો જોઈએ-મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ (૧૯૬૩નો ૩૬) માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કોઈપણ વક્ફમાં સમાવિષ્ટ સ્થાવર મિલકતનો કબજો

અથવા આવી મિલકતમાં કોઈ હિતનો કબજો માટેના કોઈપણ દાવાની મર્યાદાનો સમયગાળો ત્રીસ વર્ષનો સમયગાળો હોવો જોઈએ અને જ્યારે પ્રતિવાદીનો કબજો વાદી માટે પ્રતિકૂળ બને ત્યારે આવો સમયગાળો ચાલવાનું શરૂ થશે.

ઉપરોક્ત અધિનિયમ પર માત્ર એક નજર એ સૂચવે છે કે કલમ ૬૬-ડી થી ૬૬-એચને ૧૯૮૪ના અધિનિયમ ૬૯માં સુધારો કરીને વક્ફ અધિનિયમ, ૧૯૫૪ના કાનૂનમાં લાવવામાં આવી હતી.હાલનો દાવો ૧૯૭૩માં દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાથી અપીલકર્તાને મર્યાદાનો સમયગાળો વધારવા માટે ઉપરોક્ત જોગવાઈ ઉપલબ્ધ નહોતી.પરિણામે, આ કલમ પણ અપીલકર્તાના વિદ્વાન સલાહકાર માટે કોઈ ઉપયોગી ન હોઈ શકે.

જોકે, આ બાબતનું એક પાસું નોંધવું જરૂરી છે.વર્ષો પહેલા આ અદાલતે એ જોવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે પક્ષો સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે વિવાદનું સમાધાન કરે.ન્યાયમૂર્તિ કુલદિપ સિંહ અને ન્યાયમૂર્તિ એસ. પી. ભરુચાની બનેલી આ અદાલતની ખંડપીઠે ૩૦.૯.૧૯૯૩ ના આદેશ દ્વારા નોંધ્યું હતું કે વિવાદના સમાધાનની સંભાવના છે.તેમ છતાં પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ આ બાબતનો નિકાલ થઈ શક્યો ન હતો અને આ રીતે તે આજે અમારી સમક્ષ અંતિમ સુનાવણી સુધી પહોંચ્યો હતો. જો કે, એ નોંધવું જોઈએ કે અબ્બાસ-અલી-ખાન મસ્જિદ, નેહોરના પ્રમુખ દ્વારા અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલને સંબોધવામાં આવેલા ૧૪.૧૦.૧૯૯૩ ના પત્ર દ્વારા, તેમના ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યું હતું કે રૂ. ૩ મુદ્દાને ઉકેલવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા

અભાવની રજૂઆત કરવામાં આવી રહી હતી પરંતુ સમાધાન થયું ન હતું.

તેથી અમે પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલને સૂચવ્યું કે જો દાવાને મર્યાદાના તકનીકી આધાર પર રદ કરવામાં આવે તો પણ પ્રતિવાદી ઓછામાં ઓછા રૂ. તેમની સદ્ભાવના દર્શાવવા માટે મસ્જિદને ૩ લાખ.પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ અમારા સૂચનને સ્વીકારવા માટે પૂરતા સારા હતા અને પ્રતિવાદી વતી રાજીખુશીથી સંમત થયા હતા કે શહેરમાં સદ્ભાવના રાખીને આ અપીલના પરિણામને ધ્યાનમાં લીધા વિના, પ્રતિવાદી મસ્જિદને રૂ. ૩ લાખના ત્રણ સમાન હતામાં રૂ. દરેક છ મહિનાના અંતે ૧ લાખ ચૂકવવાપાત્ર છે.તેમણે એવું સૂચન કર્યું છે કે પ્રતિવાદીએ રૂ. ૩૧.૧૨.૧૯૯૯ પર અથવા તે પહેલાં મસ્જિદને ૧ લાખ અને અન્ય બે હતામાં રૂ. ૧ લાખ અનુક્રમે ૩૦.૬.૨૦૦૦ અને ૩૧.૧૨.૨૦૦૦ પર અથવા તે પહેલાં.

આમ આગામી વર્ષના અંત સુધીમાં વિવાદિત મસ્જિદને પ્રતિવાદી તરફથી સદ્ભાવના સંકેત તરીકે કુલ ૩ લાખ રૂપિયાની રકમ પ્રાપ્ત થશે.જ્યારે પ્રતિવાદી આ અપીલમાં સફળ થાય છે ત્યારે પણ પ્રતિવાદી વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા બતાવવામાં આવેલી સદ્ભાવનાના આ સંકેતની અમે પ્રશંસા કરીએ છીએ.તે મુજબ આદેશ આપવામાં આવે છે.

આ દિશા દોરવાના હુકમનો એક ભાગ બનશે.પ્રતિવાદીને ઉપરોક્ત નિર્દેશને આધિન અપીલ ફગાવી દેવામાં આવશે.ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.